

Skurups kommun
kansli@skurup.se

Rektor vid Mölleskolan
maria.appelgren@skurup.se

Beslut

efter kvalitetsgranskning av
Lärande och utveckling i fritidshemmets undervisning
med inriktning mot språk och kommunikation
samt natur, teknik och samhälle
vid
fritidshemmet vid Mölleskolan i Skurups kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av *Lärande och utveckling i fritidshemmets undervisning*.

Granskningen av fritidshemmets undervisning har avgränsats till områdena språk och kommunikation samt natur, teknik och samhälle.

Syftet med granskningen är att bedöma i vilken grad undervisningen i fritidshemmen genomförs och styrs, så att den främjar elevernas utveckling och lärande inom dessa områden.

Granskningen ska besvara följande frågeställningar:

1. I vilken grad och på vilka sätt främjar undervisningen elevernas förmåga att kommunicera med språkliga uttrycksformer i olika sammanhang och för skilda syften?
2. I vilken grad och på vilka sätt främjar undervisningen elevernas förmåga att utforska och beskriva företeelser och samband i natur, teknik och samhälle?
3. I vilken grad och på vilka sätt främjar rektorn undervisningen inom områdena kommunikation samt natur, teknik och samhälle?

Därutöver ska granskningen på en övergripande nivå försöka finna tänkbara förklaringar till hur olika förutsättningar kan påverka undervisningen i fritidshemmet.

Granskningen genomförs i 24 fritidshem. I urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Granskningen av fritidshemmet vid Mölleskolan i Skurups kommun ingår i denna granskning.

Skolinspektionen besökte Mölleskolans fritidshem den 19–20 april 2017. Besöket genomfördes av utredarna Ulrika Hultberg och Sarah Vinterlycka. Vid besöket genomförde Skolinspektionen intervjuer med rektorn, personal och elever samt gjorde observationer av verksamheten. Därutöver har Skolinspektionen tagit del av verksamhetens dokumenterade kvalitetsarbete.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

I detta beslut ges en beskrivning av de utvecklingsområden som framstått som mest centrala. I beslutet redovisar Skolinspektionen även sina iakttagelser, analyser och bedömningar.

Bakgrundsuppgifter om fritidshemmet vid Mölleskolan

Vid Mölleskolans fritidshem är 117 elever inskrivna, varav 93 är i åldersgruppen 6–9 år. I genomsnitt går 39 elever i varje grupp. Fritidshemmet är organiserat i tre avdelningar – Möllan och Vingen för elever i förskoleklass upp till årskurs 2 samt Stjärnhjulet för elever från årskurs 3 och uppåt. Fritidshemmet bedriver verksamhet före och efter

skoldagen samt under loven. På delar av sommarlovet bedrivs fritidshemmets verksamhet tillsammans med en förskola i andra lokaler. Fritidshemmet leds av Mölleskolans rektor. Andelen årsarbetare¹ med pedagogisk högskoleexamen med inriktning mot arbete i fritidshem är 60 procent och antalet inskrivna elever per årsarbetare totalt är 25. Enligt Skolverkets nationella statistik 2016/2017 är den genomsnittliga andelen årsarbetare med pedagogisk högskoleutbildning 42 procent och i genomsnitt är cirka 22 elever inskrivna per årsarbetare.

Sammanfattande bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen vid Mölleskolans fritidshem i hög utsträckning och på olika sätt ger eleverna möjlighet att utveckla sina språkliga och kommunikativa förmågor samt utveckla sitt intresse för och sina kunskaper inom områdena natur, teknik och samhälle. Vidare bedömer Skolinspektionen att rektorns ledning och uppföljning av fritidshemmets verksamhet i vissa delar visar goda kvaliteter.

Inom området språk och kommunikation visar granskningen att eleverna ges god möjlighet att utveckla sin kommunikativa förmåga genom lek och olika estetiska uttryck. Personalen arbetar medvetet med samtal vilket gör att eleverna ges möjlighet att samtala, lyssna, ställa frågor och framföra egna tankar och idéer. Undervisningen uppmuntrar till läsning genom inslag som bokfika, högläsning och att elevernas ges möjlighet att läsa själva. Undervisningen innehåller i viss utsträckning inslag som ger elever med annat modersmål än svenska möjlighet att utveckla sitt modersmål. Granskningen visar vidare att eleverna ges möjlighet att möta ett innehåll som handlar om digitala verktyg och medier för kommunikation.

När det gäller området natur, teknik och samhälle visar granskningen att eleverna ges goda möjligheter till bygg- och konstruktionslek med olika material, redskap och tekniker. De ges också tillfälle att arbeta problemlösande och använda matematiska kunskaper genom olika aktiviteter. Granskningen visar vidare att eleverna ges möjlighet att påverka undervisningens innehåll, delta i diskussioner kring regler och hur konflikter kan hanteras. Fritidshemmets undervisning innefattar i hög grad områden som rör natur, miljö och hållbar utveckling. Genom undervisningen ges eleverna möjlighet att orientera sig i närområdet och ta del av närområdets naturmiljöer. Samverkan med närsamhället behöver dock utvecklas så att eleverna i högre grad får ta del av och pröva på aktiviteter inom förenings- och kulturlivet.

¹ Med årsarbetare menas anställda som arbetar med elever omräknat till årsarbetare med hjälp av tjänstgöringsgraden.

Granskningen visar att rektorn får insikt i fritidshemmets verksamhet genom att regelbundet delta i möten, pedagogiska diskussioner samt ta del av planeringar och utvärderingar. Verksamheten är organiserad så att personalen har goda förutsättningar till gemensam planering, samverkan och kompetensutveckling. Det dokument som fritidshemmet utgår ifrån vid planering och utvärdering innefattar områdena språk och kommunikation samt natur, teknik och samhälle. Av utredningen framgår vidare att rektorn på flera sätt följer upp verksamheten och att kvalitetsarbetet i viss utsträckning omfattar de granskade områdena. Skolinspektionen bedömer dock att uppföljning av området natur, teknik och samhälle behöver förtydligas ytterligare.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet inom de granskade områdena bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

- Samverkan med närsamhället behöver utvecklas så att eleverna i högre grad får ta del av och pröva på aktiviteter inom förenings- och kulturlivet.
- Arbetet med uppföljning gällande området natur, teknik och samhälle behöver utvecklas.

Bedömningsområden

Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att kommunicera med språkliga uttrycksformer i olika sammanhang och för skilda syften.

Av läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11, fortsättningsvis läroplanen) framgår att undervisningen ska ta tillvara elevernas nyfikenhet och ge dem möjlighet att utveckla sitt intresse för och sin förmåga att kommunicera med olika språkliga uttrycksformer. Dessutom ska undervisningen sträva efter att på olika sätt skapa möjligheter för elever med annat modersmål än svenska att använda både svenska och sitt modersmål. Undervisningen ska också ge eleverna möjlighet att skapa och uttrycka sig genom lek och olika estetiska uttrycksformer. På så sätt ska undervisningen ge eleverna förutsättningar att kunna tänka, lära och kommunicera i olika sammanhang och för skilda syften. Vidare framgår att undervisningen ska behandla följande centrala innehåll inom kunskapsområdet språk och kommunikation:

- *Samtala, lyssna, ställa frågor samt framföra egna tankar, åsikter och argument om olika områden, till exempel etiska frågor och vardagliga händelser.*
- *Samtala om olika typer av texter.*
- *Digitala verktyg och medier för kommunikation.*
- *Säker och ansvarsfull kommunikation, även i digitala sammanhang.*
- *Ord och begrepp som uttrycker behov, känslor, kunskaper och åsikter. Hur ord och yttranden kan uppfattas av och påverka en själv och andra.*

Av läroplanen framgår också att förskoleklassen, fritidshemmet och skolan ska samverka på ett förtroendefullt sätt med varandra och förskolan för att stödja elevernas utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att Mölleskolans fritidshem bedriver en undervisning som på olika sätt ger eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att kommunicera med olika uttrycksformer.

Granskningen visar att eleverna ges möjlighet att utveckla sin kommunikativa förmåga genom lek och olika estetiska uttryck. Fritidshemmet har god tillgång till material för bild och form och rollekar. Genom ett medvetet arbete hos personalen ges eleverna möjlighet att samtala, lyssna, ställa frågor och framföra egna tankar och idéer i undervisningen. Vidare visar granskningen att undervisningen innehåller flera inslag som uppmuntrar till läsning, som exempelvis bokfika, högläsning och att elevernas ges möjlighet att läsa själva. Undervisningen innehåller i viss utsträckning inslag som ger elever med annat modersmål än svenska möjlighet att utveckla även sitt modersmål under fritidshemstiden. Vidare visar utredningen att fritidshemmet har tillgång till digitala verktyg och att eleverna ges möjlighet att möta ett innehåll som handlar om digitala verktyg och medier för kommunikation.

Underlag för bedömning

Av intervjuer med personal och elever framgår att eleverna leker mycket rollekar på fritids. Observationer visar att eleverna har tillgång till utklädningskläder, leklådor och miljöer för rollekar såväl inomhus som utomhus. Utomhus finns ett stall med trähästar och utrustning för jordbrukslek. Personal och elever ger exempel på att elever brukar leka restaurang och personalen får vara gäster. På avdelningarna för yngre elever finns leklådor med material för frisör och vårdcentral. Personalen berättar att de håller på att samla material för affärslek efter önskemål från eleverna. Personalen uppger att de efter inspiration från en föreläsning om lek dagar nu anordnar sådana på fritidshemmet. Som exempel berättar de om en lek dag då personalen delade in eleverna i familjer. Eleverna fick sedan i uppdrag att bestämma vilken roll de ville ha i familjen och bygga sitt hem. Personalen är med i leken och är också med och inspirerar eleverna att utveckla leken, exempelvis genom att leka att de skadat sig eller behöver klippa håret och på så vis leder leken vidare.

När det gäller estetiska uttryck visar observationer att eleverna har tillgång till olika typer av material för bild och form. Några elever uppger att de brukar rita på fritids och vid observationerna ser Skolinspektionen exempel på att eleverna målar och pysslar. Personalen berättar om att avdelningarna för yngre elever arbetar med ett tema kring melodifestivalen där de dels har en egen omröstning och dels får de elever som vill göra egna "minimello-figurer" av toarullar och flirtkulor som de dekorerar. Under observationerna ser Skolinspektionen exempel på estetiska uttryck när elever dekorerar pappersaskar med stenar och färg. Personalen uppger vidare att en del elever ofta vill spela teater och ha uppvisning med dans, musik och jonglering, vilket de har rekvisita som inbjuder till.

Såväl elever som personal ger exempel på hur undervisningen uppmuntrar till läsning. Genom ett samarbete med skolans bibliotekarie anordnar fritidshemmet bokfika en gång i månaden. Bibliotekarien kommer då till avdelningen med ett urval av böcker som hen presenterar för eleverna. Personalen beskriver att syftet med det är att inspirera eleverna att låna och läsa böcker. Eleverna berättar att de tycker det är roligt med bokfika och att de har möjlighet att låna böckerna som presenteras direkt. Några elever berättar att de brukar ha högläsning sent på eftermiddagarna när inte så många elever är kvar. Vid de tillfällena brukar de prata om det de läst efteråt. Som exempel nämns en bok som handlade om olika påsktraditioner. Eleverna uppger vidare att de har möjlighet att läsa själva på fritidshemmet. Observationer visar att det finns miljöer som inbjuder till läsning, där böcker och serietidningar är placerade tillsammans med soffor. Eleverna berättar vidare att de ibland har med sig böcker de lånat i skolan som de läser på fritidshemmet och att de ibland besöker biblioteket med fritids. En avdelning ligger i direkt anslutning till biblioteket och elever som går där berättar att de brukar sitta i biblioteket och läsa även när det inte är öppet.

När det gäller möjligheter till samtal uppger personalen att de den senaste terminen mer medvetet arbetat med att ta sig tid till samtal med de äldre eleverna genom att vara mer delaktiga i och närvarande bland eleverna. De menar att många samtal uppstår under andra aktiviteter, exempelvis när de pysslar. På avdelningarna för yngre elever finns några eftermiddagar i veckan en extra personal sedan en tid tillbaka vilket personalen upplever har ökat möjligheterna till fördjupade samtal.

Några elever berättar att de har samling varje dag. På samlingen har de upprop, pratar om vädret och vad de ska göra under dagen. Eleverna får också välja mellan olika aktiviteter. Andra elever berättar att de har samling på måndagar då de pratar om vad som ska hända under veckan och om veckans uppdrag. Veckans uppdrag får eleverna under skoltid och pratar sedan om det på fritidshemmet. Som exempel på uppdrag nämns att man ska lyssna på sina kompisar. Eleverna får också välja aktivitet under samlingen. Personalen och de äldre eleverna berättar att de ibland har samlingar. Personalen uppger att de har samlingarna när de upplever att det finns behov av att träffas och prata. Det kan då handla om något personalen planerat eller att de går igenom det som kommit in i förslagslådan, berättar eleverna. Elever från alla avdelningar berättar att aktuella händelser tas på upp på samlingarna i anslutning till att något har hänt.

När det gäller elever med annat modersmål än svenska uppger personal att det endast är ett fåtal elever som har annat modersmål än svenska. Personalen arbetar inte aktivt med böcker på andra språk än svenska i fritidshemmet. Eleverna berättar att det nästan bara finns böcker svenska och enstaka böcker på engelska i fritidshemmet. Ibland pratar de om olika språk på samlingarna och personalen frågar då eleverna om de vet vad saker heter på olika språk. Personalen ger exempel på att en elev valt ut musik på sitt modersmål och spelat upp för de andra och att elever med engelska som modersmål ibland väljer otextade engelskspråkiga filmer på fredagarnas filmvisning.

Av intervjun med personal framgår att avdelningarna för yngre elever har tillgång till tio surfplattor som de delar på och att avdelningen för äldre elever har tillgång till

ungefär 15 bärbara datorer. Surfplattorna och datorerna används främst för spel och eleverna får då turas om att använda dem. Eleverna berättar att surfplattorna också används för dokumentation. När de gjort något speciellt tar personalen bilder av det och lägger ut på fritidshemmets sida på en social mötesplats på internet. Det finns också tillgång till interaktiva tavlor och projektorer som bland annat används för dansprogram. Under observationerna ser Skolinspektionen exempel på att de används för att lyssna på musik och för att söka och visa inspirationsbilder till pärlplattor. Några elever uppger att personalen berättar för eleverna vad som gäller och vad man får göra och inte med surfplattor och datorer, exempelvis vilka spel som får spelas och vilka filmklipp som är lämpliga.

Genom undervisningen i fritidshemmet ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att utforska och beskriva företeelser och samband i natur, teknik och samhälle

Av läroplanen framgår att undervisningen ska bidra till att utveckla elevernas intresse för och kunskaper om natur, teknik och samhälle genom att ge dem möjligheter att utforska, ställa frågor kring och samtala om företeelser och samband i omvärlden. Undervisningen ska också ge eleverna möjlighet att använda matematik för att beskriva omvärlden och lösa vardagliga problem. Vidare ska undervisningen ge eleverna möjlighet att utveckla kunskaper om hur de olika val som människor gör kan bidra till en hållbar utveckling. Genom att eleverna får vistas i natur och samhälle ska undervisningen också stärka deras möjligheter att ta del av ett aktivt förenings-, kultur- och friluftsliv i närmiljön. Vidare framgår att undervisningen bl.a. ska behandla följande centrala innehåll inom kunskapsområdet natur och samhälle:

- Olika sätt att utforska företeelser och samband i natur, teknik och samhälle, till exempel genom samtal, studiebesök och digitala medier. Hur företeelser och samband kan beskrivas, till exempel med ord och bilder.
- Matematik som redskap för att beskriva vardagliga företeelser och för att lösa vardagliga problem.
- Byggande och konstruktion med hjälp av olika material, redskap och tekniker.
- Normer och regler i elevernas vardag, till exempel i lekar och spel, och varför regler kan behövas.
- Etnicitet, könsroller, kroppsideal och konsumtion samt kritisk granskning av hur dessa företeelser framställs i medier och populärkultur.
- Barnets rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Av läroplanen framgår också att förskoleklassen, fritidshemmet och skolan ska samverka på ett förtroendefullt sätt med varandra och förskolan för att stödja elevernas utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen på olika sätt ger eleverna möjlighet att utveckla sitt intresse för och sina kunskaper om natur, teknik och samhälle.

Av granskningen framgår att eleverna ges goda möjligheter till aktiviteter som innefattar bygg och konstruktion med olika material, redskap och tekniker. I aktiviteter som exempelvis kulbanebyggande ges eleverna också möjlighet att arbeta problemlösande och pröva och ompröva olika saker under längre tid. Genom aktiviteter som bakning, saft- och gelé tillverkning, spel och pärlplattor ges eleverna möjlighet att använda och utveckla sitt matematiska tänkande.

Granskningen visar vidare att eleverna ges möjlighet att påverka undervisningens innehåll, delta i diskussioner kring regler och hur konflikter kan lösas. Granskningen visar också att natur, miljö och hållbar utveckling i hög utsträckning ingår i fritidshemmets undervisning. Genom undervisningen ges eleverna möjlighet att orientera sig i närområdet och ta del av och ta vara på de naturmiljöer som finns i närområdet. Samverkan med närsamhället skulle dock kunna utvecklas så att eleverna i högre grad får ta del av och pröva på aktiviteter inom förenings- och kulturlivet.

Underlag för bedömning

Av observationer och intervjuer med personal och elever framgår att eleverna har tillgång till olika typer av material för bygg och konstruktion. Det finns klossar och byggleksaker av trä och plast samt material som återvunna kartonger, glasspinnar, tandpetare och sugrör. Material för olika typer av textilhantverk finns också. Personalen uppger att eleverna varje vecka har möjlighet att vara i träslöjdssalen där de bygger med olika material och verktyg. De har också en tillgång till en keramikugn där de bränner sådant eleverna skapat i lera. Eleverna berättar att de ibland använder material från skogen för att bygga.

Personalen berättar att eleverna ägnar sig mycket åt att bygga kulbanor, som består av en större kartong i vilken en bana byggs där en kula ska kunna rulla från början till slut. För bygget används återvunna kartonger och delvis annat återvunnet material. Personalen berättar att eleverna har mycket diskussioner och samtal sinsemellan under tiden de bygger. Under observationerna ser Skolinspektionen exempel på detta. Två elever bygger kulbanor av toarullar, glasspinnar, kapsyler, äggkartonger, träbitar och knäckebrödslådor. De samtalar om hur de ska börja sin kulbana och resonerar kring hur kulorna ska kunna rulla vidare i banan. Eleverna testar och prövar innan de limmar fast de olika delarna och löser problem som uppstår efter hand. Personalen menar att processen är viktig i de större byggena, som exempelvis kulbanorna, och att banorna kan sparas för att arbetas med under längre tid. Det är däremot svårare att spara exempelvis kaplabyggen, menar personalen. Eleverna uppger att de ibland kan spara mindre byggen av plusplus och lego under några dagar.

Eleverna berättar att det finns en del instruktioner för olika byggen och pärlplattor att tillgå på fritidshemmet men att de oftast använder fantasin och lär sig av att se hur andra har gjort. När de gör pärlplattor söker de ibland inspirationsbilder och mönster på datorn, vilket Skolinspektionen ser exempel på under observationerna. Eleverna

uppgger vidare att de brukar bygga kojor både ute och inne, vilket även observationerna ger exempel på.

När det gäller användning av matematik i fritidshemmets undervisning ger elever och personal flera exempel. I alla fritidshemmets avdelningar finns tillgång till kök där eleverna brukar baka, exempelvis inför bokfikat. Eleverna berättar att de då använder mått och räknar. De brukar också räkna pengar i restaurangleken, leka skola och räkna när de bygger, lägger pärlplattor och spelar spel. Personal och elever berättar att eleverna räknar antal elever och vuxna i samband med dukning och mellanmål. Eleverna berättar att de ibland gör experiment på fritids. Personalen brukar då visa och förklara det som sker. Ett exempel som eleverna nämner är ett experiment som bestod av att de tog fyra glas som fylldes med vätska i olika färger. Sedan placerades pappersbitar mellan glasen så att de var i kontakt med vätskan. Färgerna blandades och blev andra färger på pappersbitarna.

Av observationer och intervjuer med personal och elever framgår att eleverna leker regellekar och spelar spel såväl utomhus som inomhus. Under observationerna spelar eleverna fotboll, landbandy, bollspelet "King" och biljard. Några elever berättar att de brukar spela olika typer av spel och personalen berättar att de startat en lokal schackklubb där elever och personal tillsammans ingår i styrelsen. Observationer visar att schackspel finns på samtliga avdelningar.

Av elevintervjuer framgår att personal och elever diskuterar regler och hur man bör vara mot varandra i samband med att något särskilt hänt. Några elever berättar att de på deras avdelning pratat om att man inte ska vara otrevlig och att alla ska få vara med. Eleverna uppger att de reder ut de flesta konflikter själva men att de ibland behöver hjälp av en vuxen och då får det. De vuxna lyssnar på eleverna och reder ut det som händer, menar de. Eleverna uppger också att de fått vara med och säga vad de tycker ska gälla på fritids men att det mest är allmänna regler som gäller för hela skolan som också gäller på fritidshemmet. Eleverna upplever att de har möjlighet att påverka vad de ska göra på fritids och att personalen lyssnar på dem. Eleverna berättar att de får fylla i en enkät om hur det är på fritids och att de sedan pratar om det. På några avdelningar finns aktivitetstavlor där eleverna kan välja vad de vill göra. Av insänd dokumentation framgår att eleverna varit delaktiga i att ta fram de aktiviteter som finns på tavlan. Några elever berättar att det finns förslagslådor på deras avdelningar och några elever berättar att önskemål tas upp direkt med personalen eller på samlingar.

Personalen uppger att frågan om barns rättigheter och barnkonventionen finns med i bakgrunden i arbetet och att de fångar upp sådant som eleverna pratar om som rör området. De har dock inget medvetet arbete kring barns rättigheter på fritidshemmet. Personalen uppger vidare att det finns ett förväntansdokument som eleverna skrivit under där det ingår att visa respekt för varandra. Arbetet med respekt menar de är ständigt pågående i verksamheten. Frågor kring bemötande kommer också upp i samband med veckans uppdrag. Personalen berättar att eleverna i årskurs 2 tar fram ett uppdrag varje vecka under skoltid som de sedan arbetar med även i fritidshemmet. Det gäller då för alla elever på fritidshemmets avdelningar för yngre elever att genomföra

uppdraget. Som exempel på uppdrag nämns att hälsa på någon man inte brukar hälsa på, att bidra till arbetsro och att lyssna på varandra.

När det gäller elevernas möjligheter att ta del av närområdet uppger personal och elever att de brukar gå på utflykter till skogen och till en lekplats. Ibland har de mellanmål med sig. På sommaren, när fritids är i andra lokaler, besöker de stranden. Personalen berättar vidare att de ibland går till en idrottsplats och en scoutgård för att vistas i närmiljön. Skolans bibliotek är också ortens folkbibliotek och det besöker fritidshemmet ofta. Eleverna kan inte påminna sig att de haft besök från organisation eller föreningar i fritidshemmet, vilket stämmer med de uppgifter personalen ger.

Runt skolan finns många grönområden och personalen berättar att de använder det som finns där i verksamheten. Som exempel nämns att de tittar på lövträdens knoppar, plockar björnbär att äta, gör flädersaft av fläderblommor och plockar nypon och rosor som de gör nyponsoppa och rosengelé av.

Den närbelägna skogsdungen besöks regelbundet och eleverna berättar att de pratar mycket om vad man får göra och inte göra i skogen. Som exempel nämner de att man inte får bryta grenar, inte kasta skräp, inte plocka fridlysta blommor och inte störa djuren. "Inte störa – inte förstöra", säger någon elev. Även personalen uppger att de pratar om allemansrätten varje gång de är i skogen. Under Skolinspektionens besök genomför avdelningarna för yngre elever en skräpplockningsaktivitet i skogen. Personalen pratar då först med eleverna om allemansrätten och om dagens uppdrag i skogen. Eleverna plockar skräp som samlas i plastpåsar och sedan lämnas in. Skräpet ska sedan sorteras utifrån de kategorier som används vid återvinningscentralen. Personalen berättar att de sedan ska ta ut några olika sorters skräp och gräva ner i skogen för att återkomma vid senare tillfällen och se vad som har hänt med de olika materialen. Några elever kommer också följa med till återvinningscentralen och lämna det skräp de samlat i skogen.

Rektorns styrning och ledning av undervisningen i fritidshemmet med inriktning mot områdena språk och kommunikation samt natur, teknik och samhälle.

Av 4 kap. 3 § skollagen (2010:800) framgår att varje huvudman systematiskt och kontinuerligt ska planera, följa upp och utveckla utbildningen. Av 4 kap. 4 § skollagen framgår bl.a. att detta arbete även ska genomföras på skolenhetsnivå samt att rektorn är ansvarig för att kvalitetsarbetet genomförs.

Av Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2014:39) med kommentarer: Fritidshem framgår att rektorn bör se till att fritidshemmets utvecklingsområden identifieras och synliggörs i det systematiska kvalitetsarbetet. Rektorn bör vidare organisera verksamheten så att personalen i fritidshemmet ges utrymme att planera, följa upp och utveckla utbildningen samt organisera verksamheten så att den stödjer samarbetsformer och erfarenhetsutbyten mellan personalen i fritidshemmet, förskoleklassen och skolan. Vidare framgår att rektorn bör anpassa gruppstorlek, personaltäthet och gruppsammansättning och då väga in faktorer såsom: elevernas ålder, personalens kompetens, lokalernas och utemiljöns utformning, elever med annat modersmål än svenska, elever i behov av särskilt stöd, kontinuitet i elev- och personalgruppen samt elevernas

närvarotider. Rektorn bör vidare utforma kompetensutvecklingsinsatser för personalen i fritidshemmet utifrån en kontinuerlig kartläggning och analys av verksamhetens behov.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att rektorn genom styrning och uppföljning på flera sätt främjar elevernas utbildning inom områdena språk och kommunikation samt natur, teknik och samhälle.

Granskningen visar att rektorn genom att regelbundet delta i möten, pedagogiska diskussioner och ta del av planeringar och utvärderingar får kännedom om och följer upp fritidshemmets verksamhet. Verksamheten är organiserad så att personalen på fritidshemmet ges goda förutsättningar till samverkan, gemensam planering och kompetensutveckling. Inom området kommunikation har kompetensutvecklingsinsatser genomförts. Av granskningen framgår vidare att fritidshemmet ingår i skolans systematiska kvalitetsarbete. Personal och rektorn följer upp undervisningen och tar fram en gemensam verksamhetsberättelse. Som grund för denna ligger även resultatet av de enkäter med elever och personal som genomförs årligen.

Skolinspektionen bedömer att det finns rutiner för uppföljning av verksamheten på Mölleskolans fritidshem. Detta omfattar området språk och kommunikation i hög grad, men området natur, teknik och samhälle i lägre grad. Arbetet med uppföljning gällande området natur, teknik och samhälle skulle därför behöva utvecklas så att det förtydligas ytterligare.

Underlag för bedömning

Av insänd dokumentation och intervjuer med rektor och personal framgår att rektorn organiserat verksamheten så att fritidshemmets personal har fyra timmar gemensam planeringstid varje onsdagsförmiddag. Mötena följer en dagordning och dokumenteras genom anteckningar. Första delen av förmiddagen är gemensam för all personal i fritidshemmet och då deltar även rektorn. Andra delen sker planeringen avdelningsvis. På de gemensamma mötena går de igenom veckan, om något särskilt har hänt, tar del av varandras planering och diskuterar planeringen. Även pedagogiska frågor diskuteras på mötena. Rektorn uppger att personalen vid behov får mer planeringstid kvällstid.

Personalen uppger att de i planeringen utgår från ett dokument som tagits fram på skolan och där olika områden som ska ingå i fritidshemmets verksamhet finns specificerade. Dokumentet används både för planering och för utvärdering, menar personalen. Av insänd dokumentation framgår att dokumentet innehåller fem områden – etik och livsfrågor, social och medborgerlig kompetens, natur och miljö, kommunikation och digital kompetens samt tekniska, estetiska och praktiska verksamheter. För varje område finns ett antal underrubriker och exempel på innehåll i aktiviteter. För varje aktivitet som planeras kan man kryssa i vilka områden aktiviteten omfattar.

Mölleskolans rektor och en biträdande rektor från en annan skola är ansvariga för kommunens utvecklingsgrupp för fritidshem. Rektorn uppger att personalen från alla kommunens fritidshem träffas en onsdagsförmiddag per termin. Alla kommunens fritidshem har planeringstid samtidigt för att underlätta träffarna. Rektorn berättar att träffarnas fokus är att personalen ska lära av varandra, planering av undervisningen och att dela tips och idéer. Som exempel nämner rektorn att förra mötet användes till att alla presenterade sin verksamhet.

Av intervjuer med personal och rektorn framgår att fritidshemmets avdelningar samverkar genom att verksamheten är gemensam på morgnar, sena eftermiddagar och lov. De två avdelningarna för yngre elever ligger vägg i vägg och har möjlighet till samverkan. Två dagar i veckan arrangeras gemensam aktivitet för de elever som vill. Som exempel nämns att avdelningarna slås ihop i samband med att de går till skogen, vilket Skolinspektionen också ser under observationerna. Av observationer framgår vidare att samverkan sker under utevistelse på skolgården då elever från flera avdelningar deltar i samma aktiviteter och personalen sprider ut sig. Personalen uppger att det även förekommer aktiviteter i fritidshemmet som är gemensamma för elever från alla tre avdelningar.

När det gäller samverkan mellan fritidshemmet och skolan uppger rektorn att det finns några gemensamma planeringsdagar per läsår och att pedagogiska diskussioner förekommer då. Vidare uppger rektorn att personal från fritidshemmet är delaktiga i elevernas utvecklingssamtal. Hälften av fritidshemmets personal arbetar också i skolans verksamhet vilket gör samverkan nära, menar rektorn. Personalen berättar att de äldre eleverna har senare sluttid i skolan på måndagar och att personalen där då avlöser personalen på avdelningarna för yngre elever enligt ett rullande schema så att de kan ha gemensam planeringstid tillsammans med skolans lärare. Personalen på avdelningen för äldre elever har dock inte den möjligheten.

Av insänd dokumentation och intervjuer med personal och rektorn framgår att rektorn följer upp fritidshemmets verksamhet genom att delta på de veckovisa mötena samt genom att ta del av pedagogiska planeringar och utvärderingar. Rektorn uppger vidare att hen i stort sett dagligen besöker fritidshemmets verksamhet. Årligen genomförs också enkäter med elever och personal och resultatet av dessa ligger till grund för den skriftliga redovisning fritidshemmet lämnar till rektorn. Av insänd dokumentation framgår att elev- och föräldraenkäterna innehåller frågor som rör språk och kommunikation samt samhälle. Personalen uppger att rektorn är delaktig i att ta fram den gemensamma verksamhetsberättelsen. Då går de igenom vad de gjort under året och varför.

Rektorn uppger att uppföljningen innefattar områdena språk och kommunikation samt natur, teknik och samhälle. Ett av de kommungemensamma inriktningsmålen för skola och fritidshem under innevarande läsår gäller språk och kommunikation. Området natur, teknik och samhälle ingår i uppföljningen genom utvärderingar av de aktiviteter som genomförs, menar rektorn. Personalen uppger att utvärderingarna innefattar de områden som ingår i dokumentet de planerar aktiviteter utifrån (se beskrivning ovan).

Rektorn uppger att det finns två mål som gäller för bara fritidshemmet och som skapats utifrån elevernas svar på kommunens enkät.

När det gäller kompetensutveckling uppger rektorn och personalen att de arbetat med lågaffektivt bemötande under senaste året. Utifrån en kommungemensam satsning påbörjades arbetet som sedan ledde till att fritidshemspersonalen på Mölleskolan genomförde en läsecirkel kring beteendeproblem i skolan. Någon mer kompetensutveckling inom områdena språk och kommunikation samt natur, teknik och samhälle har personalen enligt rektorn inte fått senaste året. Rektorn uppger vidare att fritidshemmets personal får del av samma insatser som övrig personal på skolan. Rektorn uppger att personalen önskat fortbildning om att genomföra svåra samtal, vilket de kommer få. Första föreläsningen är planerad till veckan efter Skolinspektionens besök. Personalen uppger att två i personalen har gått en schackutbildning och sedan startat en schackklubb tillsammans med eleverna.

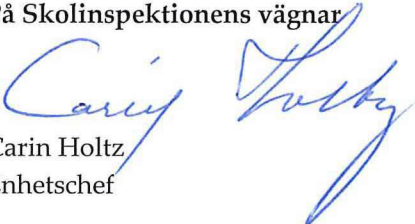
Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 30 november 2017 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.linkoping@skolinspektionen.se, eller per post, till *Skolinspektionen, Box 330, 581 03 Linköping*. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400-2016:207) i de handlingar som sänds in.

I ärendets slutliga handläggning har Ulrika Hultberg, Lena Stadler och Stina Nilsson deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Carin Holtz
Enhetschef

Sarah Vinterlycka
Föredragande

Bilaga

Författningsstöd m.m.

Författningsstöd m.m.

Skollagen (2010:800)

Allmänna bestämmelser för skolväsendet som även omfattar fritidshemmet (1-5 kap.).

1 kap. Inledande bestämmelser

- Skolväsendet (1 §)
- Definitioner (3 §)
- Syftet med utbildningen (4 §)
- Utformningen av utbildningen (5-7 §§)
- Lika tillgång till utbildning (8 §)
- Likvärdig utbildning (9 §)
- Särskild hänsyn till barns bästa (10 §)
- Läroplan (11 §)

2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning

- Ledningen av utbildningen (9 och 10 §§)
- Lärare och förskollärare (13 och 14 §§)
- Kompetensutveckling (34 §)
- Lokaler och utrustning (35 §)

3 kap. Barns och elevers utveckling mot målen

- Om inte något annat anges gäller bestämmelserna i kapitlet också fritidshemmet (2 §)
- Barnens och elevernas lärande och personliga utveckling (3 §)

4 kap. Kvalitet och inflytande

- Systematiskt kvalitetsarbete enhetsnivå (4 §)
- Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet (5 §)
- Dokumentation (6 §)
- Allmänt om barnens och elevernas inflytande (9 §)

5 kap. Trygghet och studiero

- Bestämmelserna i 1-6 och 22-24 §§ gäller också för fritidshemmet (2 §)
- Arbetsmiljö (3 och 4 §§)

14 kap. Särskilda bestämmelser för fritidshemmet

- Utbildningens syfte (2 §)
- Erbjudande av utbildning (3 och 4 §§)
- Omfattning (5-8 §§)
- Elevgrupperna och miljön (9 §)

Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11)

1 kap. Skolans värdegrund och uppdrag

2 kap. Övergripande mål och riktlinjer

- Kunskaper (2.2)
- Ansvar och inflytande (2.3)
- Skolan och omvärlden (2.6)
- Rektors ansvar (2.8)

4 kap. Fritidshemmet

- Fritidshemmets syfte och centrala innehåll
- Centralt innehåll: Språk och kommunikation
- Centralt innehåll: Natur och samhälle

Skolverkets allmänna råd med kommentarer

Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2014:39) med kommentarer: Fritidshem

- Rektorns pedagogiska ledarskap (4)
- Lärande i fritidshemmet (5)

Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2012:98) med kommentarer: Systematiskt kvalitetsarbete - för skolväsendet

- Att styra och leda kvalitetsarbetet (1)
- Att dokumentera kvalitetsarbetet (2)
- Att följa upp resultat och måluppfyllelse (3)
- Att analysera och bedöma utvecklingsbehoven (4)